miðvikan

Nr. 04 • 07. jan. 2009

Siðsøguligt tilfar
í Sosialinum mikudagar

Anton Petersen á útróðri í Grønlandi:

Vóru førdir sum kríatúr

Vit fara nú undir eina nýggja røð. Tað er Anton Petersen, ættaður úr Froðba, búsettur á Sandi, sum greiðir frá. Hetta eru áhugaverdar frásagnir, sum eisini lýsa korini hjá føroyskum fiskimonnum

Óli Jacobsen
olij@sosialurin.fo

1. partur

Anton Petersen er ein av okkara royndastu útróðrarmonnum í Grønlandi. Hesin útróður er ein týðandi partur av okkara fi-skiveiðusøgu.

Anton, sum tá var 16 ára gamal, og pápi hansara Jens Kristian byrjaðu í 1949. Anton var í hesi veiðu til 1968. Pápi hansara helt á til 1972.

Tað er so heppið, at Anton hevur skrivað nógv niður og veit eisini okkurt at leggja afturat. Hann hevur eisini tikið nógvar myndir frá hesi tíðini, og eru hesar sera virðismiklar fyri lýsingini av hesi tíðini.

Niels J. og Jógvan Arge hava sum kunnugt skrivað eina bókarøð, Teir tóku land, um hendan útróður, og er hetta eisini sera virðismikið sum heildarsøga. Anton eigur eisini sítt íkast í hesu bókarøð. Men her fara vit at lýsa søguna úr enda í annnan hjá einum manni og teimum, hann var saman við.

Útróður frá landi hjá føroyingum byrjaði mitt í 30-unum. Hetta kundi endað galið á heimferðini við Niels Finsen á heysti 1939, sum vit eisini hava havt frásøgn um í Miðvikuni. Tá kundu 250 útróðrarmenn eins væl gingið burtur.

Hesin útróður steðgaði upp undir krígnum. Aftaná kríggið fór hesin fiskiskapur at taka seg upp aftur, og í 1949 fóru Anton og pápi hansara at royna hesa veiðu. Hetta er ein áhugaverd og eisini spennandi frásøgn. Hon hevur fleiri dømi um, at vandastøður hjá teimum eins og hjá nógvum øðrum fiskimonnum í Grønlandi. Men so heppið er tað, at hóast tað ofta hevur staðið nógv á, so er neyvan dømi um føroyskt forliss við tapi av fleiri mannalívum undir Grønlandi, meðan tað eru nógv dømi um tað undir Íslandi.

Anton greiðir frá:

Í 1949 vóru eg og pápi mín til bátafiskiskap í Grønlandi við Mogens S, sum var eitt stálskip uppá 500 tons. Reiðaríið A. E. Sørensen úr Svendborg átti skipið. Hetta var eitt av fleiri donskum reiðaríum, sum skipaðu fyri slíkum útróðri í Grønlandi, har meginparturin av manningini vóru føroyingar. Skipið hevði danskar yvirmenn, maskinfólk, kokk, kokkadrong og tveir dekkarar.

Vit vóru út í móti 40 monnum umborð. Palli Nielsen hjá Mikkjal í Geil var fiskiskipari. Poul Viberg úr Vági, Pyllurin nevndur, slektaður av Tvøroyri, var bestimaður. Fimm bátar vóru við úr Føroyum. Teir vóru Nýpan hjá pápa mínum, hann var eitt stórt seksmannafar, ein bátur hjá hjá Axel Thorsteinson úr Vági, tveir aðrir bátar úr Vági, eitt fýramannafar og eitt áttamannafar. Eisini var eitt lítið áttamannafar úr Fámjin.

Síðani hevði skipið tvær jollur við frá Danmark, men tær vóru illa egnaðar til fiskiskap.

Mogens S. tók salt á Drelnesi, har einasta saltsøla í landinum var tá. Bæði bátar og og meinparturin av fólkinum var úr Suðuroynni. Tá ið so alt var komið umborð, var farið avstað til Grønland.

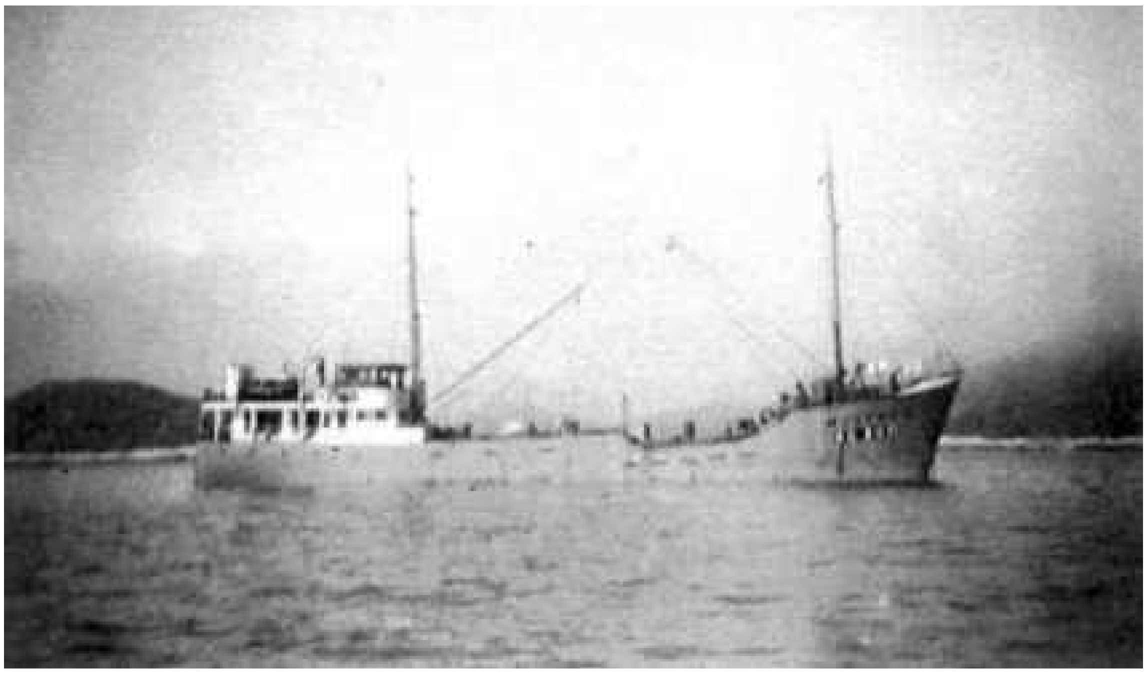

Mogens S. liggur Inni í Ravnstóroy í 1949. Tað var her at hugskotið um at taka útróður í Grønlandi upp aftur kom

Í vanda av ísi

Ferðin gekk væl, til vit komu yvir í Julianehåbsbuktina. Tá komu vit í ís. Tað var nakað av mjørka og smáísi. Heldur enn at fara út um ísin valdi skiparin at troðka seg gjøgnum hann. Men ísurin bleiv tættari og tættari, til tað at enda ikki bar til at sigla. So bleiv vent við aftur, men tá bar ikki til. Tá var tættur og størri ísur til allar síður. Til alla lukku var veðrið av tí besta.

So varð roynt at sigla norður eftir, men lítið bar til, tí ísurin var nú so tættur. Hvørja ferð innrákið kom, stúvaði ísurin seg saman, so tað bleiv ikki siglandi. Tá ið útrákið kom, opnaði ísurin seg eitt sindur, so tað komu rennur í ísin. Tá var so roynt at sigla, men hesar rennur gingu so nógv inn norður eftir, at tað førdi so lítið út úr ísinum.

Har bleiv so baksað í trý samdøgur, til vit at enda komu útaftur.

Skipið hevði ein Buck Diselmotor við umkasti. Tað bleiv siglt við fullari ferð, tá ið ísurin setti eitt sindur sundur. Tá ið heilt bleiv av ísi, varð maskinan steðgað og kastað um til bakk og so fulla ferð á. Tað var rættuliga ófriðaligt umborð, og lítið varð sovið hesi trý samdøgrini. At enda komu vit so út í ískantin, men har vóru ísstykkini bæði størri og hægri. Her var eisini alda í sjónum, meðan tað inni í var púra slætt, so tað sá hættisligt út.

Vit komu so út í síðstu løtu, tí undir hesum umstøðum hevði skipið ikki klárað seg leingi, sum ísurin arbeiddi.

Tá var farið at sigla norðureftir. Nú var eingin ísur á leiðini, og veðrið var gott. Tað var kortini okkurt hendinga stórt ísfjall.

Her koma vit inn í ísin við Mogens S. Her byrjaðu trupulleikarnir, sum greitt frá í greinini

Rendu á ísfjall

Eina náttina á leiðini norðureftir, nú er ein brestur. Tá siglir skipið á eitt stórt ísstykki. Teir flestu svóvu, so tað var ein ordans hvøkkur.

Allir føroyingarnir búðu har frammi, so har kendist stoyturin øgiligur. Skipið hevði sneitt stevni, og sverar ketupípur fóru niður ígjøgnum bakkan. Patentakker hekk fyri uttan. Beint her rakti ísstykkið. Hevði tað ikki verið, hevði skipið sokkið sum steinurin. Skiparin hevði ætlað at sigla framvið ísinum, men hetta miseydnaðist. Tá var ikki nógv um hann. Men hann var annars ein óførur maður. Hann var nøkur

Og trýss ár. Hann var á brúnni tað mesta av teimum trimum samdøgrunum, sum vit lógu inni í ísinum. Eisini róði hann út við aðrari jolluni, tá ið vit vóru komnir til fiskiskap, og hann fiskaði til tíðir rættuliga væl.

So til fiskiskap

Vit komu so norður í